

Ako sa byzantská pyxida do Čiernych Kľačian dostala...

Písal sa rok 1974. Skupina chlapcov sa vybrala šantit' k starému mlynu. Stano sa snažil ujsť pred Milanom, keď sa zrazu prepadol do jamy v zemi.

„Chalani, pod'te sem!“ zakričal na nich Stano. Všetci sa k nemu rýchlo rozbehli poháňaní zvedavosťou. V ryhe vyrytej lopatou sa črtali zlomky ľudskej lebky. Keď sa naklonili bližšie, všimli si úlomky z keramiky a zlomky šperkownicy zo slonoviny.

„Páni!“ povedali všetci naraz. Chlapci vtedy ešte netušili, že sa stali objaviteľmi jedného z najúžasnejších archeologických nálezov na Slovensku.

Príbeh tohto „pokladu“ však siaha až do čias včasného stredoveku.

Bolo nádherné aprílové ráno. Konštantín poukladal dary pre knieža Rastislava do koženého vaku a poďakoval cisárovi. Medzi darmi boli zlaté misky, džbány, vzácna pyxida zo slonoviny, opasky so zlatými prackami, prstene a zopár náhrdelníkov. Dvaja solúnski bratia mali pred sebou dlhú a namáhavú trasu. Cestou na naše územie sa zastavili v Blatnohrade u kniežaťa Kocel'a, kde krátko pobudli. Cieľom ich púte bolo však sídlo kniežaťa Rastislava, ktoré sa nachádzalo na bratislavskom hrade Devín.

„Ďakujem jeho cisárskej vznešenosti,“ riekol Rastislav pri prevzatí darov od Cyrila a Metoda. Rastislav bol darmi od byzantského cisára Michala III. nadšený. A nielen darmi, ale aj solúnskymi bratmi Konštantínom a Metodom. Obaja boli veľmi pracovití a nápomocní. Zostavili hlaholiku a do staroslovienciny preložili niektoré cirkevné a svetské knihy. Šírili kresťanskú vieru od východu až na západ.

„Tento ľud nás potrebuje a my si nemôžeme dovoliť sklamať ich,“ povedal s vážnosťou v hlase Cyril Metodovi. Metod iba prikývol.

O šesť rokov od príchodu solúnskych bratov, Konštantín, ktorý prijal rehoľné meno Cyril, umiera. Po Rastislavovej smrti nastúpil na jeho miesto odvážny a razantný Svätopluk. Postaral sa o to, aby metropolitom jeho ríše bol arcibiskup Metod. Postaral sa aj o vymenovanie duchovného Wichinga za biskupa a o uznanie Nitry ako biskupského sídla. Wiching nebol Nitrou nadšený a všemožne kul plány proti Metodovi. Keď začal Svätopluk chorľavieť, Wiching pocítil silnú túžbu zmocniť sa nitrianskeho pokladu. Svätopluk ale poznal Wichingove zámery a poveril Metoda prenosom pokladu na hrad v Blatnici.

„Daj pozor, aby z pokladu nič nechýbalo,“ upozornil Svätopluk Metoda. Ešte pred tým, ako sa Metod vystrojil na prevoz pokladu, Svätopluk zomrel. O pár dní nato, odovzdal Metod dušu Pánovi tiež. Ochrana nitrianskeho pokladu zostala na Metodových učňoch Tomášovi a Kopčovi. Nohy ich zaviedli až do severnej časti Podunajskej pahorkatiny. Do dediny zvanej Čierne Kľačany. Po náročnom putovaní ich srdečne prijal starý mlynár.

„Ak chcete, zostaňte,“ pohostil ich mlynár a ponúkol im nocľah. Tomáš ani Kopčo mu nedôverovali, ale keď sa dozvedeli o ľuďoch, ktorí hľadajú Metodových učeníkov, rozhodli sa, že zostanú.

„Čo to schovávate v tých batohoch?“ spytoval sa starec. Učeníci zvažovali, či vzácne predmety ukázať mlynárovi, ale ten chudák sa zaprisahával, že bude mlčať ako ryba. „Toľko krásy pokope som jakživ nevidel,“ riekol oslnený mlynár. Strieborné

podnosy, zlaté misy, prstene, opasky so zlatými prackami, náhrdelníky lesknúce sa ako slnko. Do oka mu však padla šperkovnica zo slonovinovej kosti – pyxida. Bola súčasťou daru Michala III. Rastislavovi.

„A toto?“ chytil do rúk šperkovnicu.

„To je pyxida,“ povedal Tomáš, „takúto šperkovnicu si mohol dovoliť objednať u rezbára len sám cisár.“ Starca však zaujímali figúrky, ktoré na nej boli zobrazené.

„Čo značia tie postavy?“ zaujímal sa mlynár.

„Výjav oráča a kráčajúcej ženy, je príbeh z mytológie. Starý pastier stojí, mladý sedí. Mladík odedý do vlčej kože predstavuje Romula. Stojaci pastier, Faustul, z neho a jeho brata Réma vychoval pastierov. Žena s naplneným košíkom obilia je symbol plodnosti – bohyňa Ceres.“ rozrozprával sa Kopčo.

Mlynár sa zamyslel a uvedomil si, že táto šperkovnica má väčšiu hodnotu než samotný človek. Učenci mu nato oznámili, že na druhý deň musia odísť do Blatnohradu.

„Nie, nie, prosím vás zostaňte. Môžete náš ľud vyučovať kresťanstvu, naučíte ich písať a čítať,“ zaliečal sa mlynár učencom. Oni však neostali, mali iné povinnosti, ale pyxida áno...

Prečo a za akých okolností zanechali učenci pyxidu v Čiernych Kľačanoch sa už nedozvieme. Pyxida je po rekonštrukcii uložená v múzeu na Bratislavskom hrade a je považovaná za vzácny exponát európskeho charakteru.

Patrícia Tonkovičová, 16 rokov